

Ärende: VN/36135/2023

Utkast till regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 7 a § i hälso- och sjukvårdslagen, socialvårdslagen och 36 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård

Bakgrundsinformation om den som lämnar utlåtande

Organisation eller remissinstans

Annan organisation eller förening

En fråga till myndigheterna: vad heter det organ som behandlat utlåtandet, och vilket datum behandlades utlåtandet?

-

Remissinstansens utlåtande

Är förslaget om att föreskriva om principerna för tjänsteutbudet inom social- och hälsovården värt att understödja?

Nej

Motiveringar och ytterligare kommentarer om huruvida förslaget är värt att understödja.

FDUV tackar för möjligheten att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande. FDUV är en riksomfattande intresseorganisation för svenskspråkiga personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning och deras närstående. Förbundet representerar tio lokalföreningar samt riksföreningen för personer med intellektuell funktionsnedsättning Steg för Steg. FDUV har cirka 2 900 medlemmar och betjänar närmare 5 000 personer runt om i Svenskfinland.

FDUV understöder inte lagförslaget, även om vi anser att syftet att främja verkningsfullhet, jämlikhet och öppenheten kring prioriteringar är viktigt. Vi understöder även målsättningen att förskjuta tyngdpunkten mot tjänster som främjar befolkningens hälsa och välfärd. Trots att lagförslaget innehåller viktiga målsättningar oroar vi oss för att det i praktiken riskerar försämra tillgången av

social- och hälsovårdstjänster för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga.

Vi ser bland annat följande utmaningar:

- Lagförslaget kan leda till ökad ojämlikhet mellan befolkningsgrupper och välfärdsområden.
- Socialvårdens särdrag, syfte och principer har inte beaktats tillräckligt.
- Konsekvensbedömningarna är bristfälliga, särskilt med tanke på personer med funktionsnedsättning och språkliga rättigheter. En språklig konsekvensbedömning saknas.

Enligt FDUV:s bedömning saknar socialvården i nuläget de förutsättningar som krävs för att tillämpa de föreslagna principerna. Kunskapsunderlaget är bristfälligt och det finns redan etablerade socialrättsliga principer, människorättskonventioner, lagstiftning, yrkesetiska riktlinjer och övriga mekanismer som styr innehållet av socialvården. FDUV betonar även att inget annat nordiskt land har infört motsvarande principer för socialvården.

Vi anser att kunskapsbasen och strukturerna inom socialvården måste utvecklas innan principer för socialvården införs, eftersom det bättre skulle trygga en jämlik tillämpning av principerna. Detta kräver långsiktiga satsningar på forskning, utvecklingsarbete och uppföljning inom socialvården. Dessutom pågår samtidigt en reform av socialvårdslagen som också kommer att påverka socialvårdstjänsterna.

FDUV anser att principerna är formulerade på en allmän nivå och lämnar stort tolkningsutrymme, vilket riskerar ojämlik tillämpning. Det är också oklart hur principerna ska vägas mot varandra och vem som ansvarar för tolkningen på vilken nivå. Vi ser en risk för att kostnadseffektivitet och verkningsfullhet blir styrande på bekostnad av grundläggande rättigheter och andra principer, särskilt när effekter är svåra att mäta eller tar lång tid att visa sig. Inom socialvården är det ofta svårare att mäta kostnadseffektivitet och verkningsfullhet i jämförelse med hälsovården. Vi oroar oss också för att förebyggande insatser nedprioriteras om kortsiktig kostnadseffektivitet styr.

Ger propositionsutkastet en tillräcklig och korrekt bild av lagförslagets ekonomiska konsekvenser (avsnitt 4.2)? Ni kan motivera er synpunkt nedan.

Den ekonomiska konsekvensbedömning präglas av betydande osäkerhet, vilket är problematiskt för en reform av denna omfattning. Om avsikten är inbesparingar bör detta framgå tydligt. Det skulle även behövas en konsekvensanalys av kostnader för situationer när personer blir utan nödvändiga tjänster.

För socialvårdens del är det nuvarande kunskapsunderlaget otillräckligt. Det behöver stärkas genom långsiktiga investeringar i forskning, utvecklingsarbete, innovationer och strukturer. Detta har inte beaktats tillräckligt i den ekonomiska konsekvensanalysen och innebär även tilläggskostnader.

Ger propositionsutkastet en tillräcklig och korrekt bild av lagförslagets övriga konsekvenser (avsnitt 4.2)? Ni kan motivera er synpunkt nedan.

Nej. De övriga konsekvensbedömningarna är bristfälliga, särskilt med tanke på språkliga rättigheter och personer med funktionsnedsättning.

1. Språkliga rättigheter

Lagförslaget saknar en konsekvensanalys av de språkliga rättigheterna. FDUV betonar att de föreslagna ändringarna inte kan genomföras utan en separat och grundlig bedömning av konsekvenserna för den svenskspråkiga befolkningen.

Det finns redan i dag många brister med tjänster på svenska inom social- och hälsovården. FDUV:s erfarenhet är att de språkliga rättigheterna har försvagats inom specialomsorgen efter övergången till välfärdsområden. Detta lyfte vi fram i våra svar på bakgrundsfrågor inför regeringens språkberättelse 19.6.2025 (<https://fduv.fi/sv/kontakt/media/pressmeddelanden/article-143777-93828-de-sprakliga-rattigheterna-har-forsvagats-inom-specialomsorgen>).

Vi oroar oss för att förslaget kan leda till att tillgången till social- och hälsovårdstjänster på svenska försämras. Ojämligheten mellan svensk- och finskspråkiga riskerar att öka. Lagförslaget kan ha stor betydelse för de språkliga rättigheterna om det leder till svenskspråkiga tjänster utesluts ur det offentliga tjänsteutbudet. Det kan uppstå situationer när tjänster på svenska varken finns att tillgå inom den offentliga sektorn eller inom den privata sektorn. Det är värt att notera att utbudet av privata social- och hälsovårdstjänster på svenska inte finns i samma utsträckning som på finska. FDUV instämmer även med Folktingets synpunkter gällande bristerna i den språkliga konsekvensbedömningen.

FDUV vill även lyfta fram behovet av att stärka kunskapsbasen och datainsamling om svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. Behovet av att utveckla datainsamlingen av svenskspråkiga tjänster har identifierats bland annat i stödmaterialet för beredningen av de tvåspråkiga välfärdsområdena (<https://folktinget.fi/article-173094-79519-uppdaterat-stodmaterial/>).

2. Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning

Riskerna för personer med funktionsnedsättning har inte beaktats tillräckligt i lagförslaget. Många med funktionsnedsättning använder social- och hälsovårdstjänster i stor uträkning och påverkas därför direkt av förslaget. Lagförslaget konstaterar att konsekvenserna är generellt likadana som för övriga befolkningen. Det förbiser att personer med funktionsnedsättning är en heterogen grupp med individuella stödbehov. FDUV betonar också att personer med funktionsnedsättning är en grupp som ofta är mer utsatt än personer utan funktionsnedsättning.

FN:s funktionshinderkonvention behandlas ytligt och nästan enbart ur ett hälsovårdsperspektiv. Det är viktigt att beakta att personer med funktionsnedsättning enligt konventionen har rätt att få sådant stöd och service som stöder ett självständigt liv och delaktighet i samhället. Det kan till exempel handla om socialservice, men även om annat nödvändigt stöd.

Har lagförslagen några sådana konsekvenser som ännu inte har beaktats i propositionsutkastet, och i så fall vilka?

1. Det skulle behövas en mer utförlig analys av konsekvenserna för utsatta grupper. Även behovet av positiv särbehandling behöver beaktas. Vi efterlyser dessutom en fördjupad analys av konsekvenser för dubbelminoriteter såsom svenskspråkiga med funktionsnedsättning.
2. Subjektiva rättigheter och socialrättsliga principer. Det skulle även behövas en mer djupgående analys kring vilka konsekvenserna är för de subjektiva rättigheterna inom socialvården. Hur förhåller sig lagförslaget till de redan etablerade socialrättsliga principerna och praxis? Vi ser också risk för att socialarbetares bedömningsutrymme kan minska, vilket kan leda till att personer inte beviljas service de skulle behöva.
3. Helhetsanalys av tidigare nedskärningar. Det saknas en samlad analys av konsekvenserna av de nedskärningar som genomförts inom social- och hälsovården samt den sociala tryggheten de senaste åren. Dessa har redan drabbat många i utsatt ställning.
4. Språkliga rättigheter och samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena. Språklig konsekvensbedömning saknas (se vårt tidigare svar). Förslaget beaktar inte heller hur ändringarna påverkar det lagstadgade samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena (39 § lagen om ordnande av social- och hälsovård). Egentliga Finlands välfärdsområde ansvarar för att koordinera samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena, medan Västra Nylands välfärdsområde har ansvar för att stöda utvecklingen av svenskspråkiga tjänster nationellt. Lagförslaget tar inte ställning till hur dessa svenska specialuppdrag eller samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena förhåller sig till de föreslagna principerna och ändringarna i 36 §.

Era kommentarer om paragrafen och specialmotiveringen: 7 a § i hälso- och sjukvårdslagen

Jämlikhet och respekt för människovärdet är viktiga utgångspunkter för hälso- och sjukvården och behöver komma tydligare fram. FDUV vill också betona att tillgång till vård på lika grunder måste tryggas även för personer med svår funktionsnedsättning och att diskriminerande vårdbegränsningar inte får förekomma. I specialmotiveringen behöver det klargöras att principerna

om verkningsfullhet och kostnadseffektivitet inte får leda till att grundläggande rättigheter åsidosätts.

Era kommentarer om paragrafen och specialmotiveringen: 30 a § i socialvårdslagen

Motiveringarna beskriver socialvårdens syften för snävt. Även syftet att minska ojämlikhet, främjandet av delaktighet och klientorientering behöver lyftas fram.

Paragrafen nämner enbart evidensbaserad kunskap. Även annan kunskap såsom professionell empiriskt bekräftad kunskap behöver lyftas upp, särskilt med tanke på att kunskapsbasen inom socialvården är bristfällig.

Begreppet "välfärdsfördelar" behöver definieras.

Definitionen av klientens förmåga att dra nytta av servicen riskerar bli för snäv och kan leda till personer blir utan nödvändigt stöd. Inom socialvården kan nytta också handla om rätten och möjligheten till ett självständigt liv, självbestämmande och delaktighet.

Era kommentarer om paragrafen och specialmotiveringen: 36 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård

Lagförslaget beaktar inte förhållandet till de svenska specialuppdragen och samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena (se vårt tidigare svar).

Medför tillämpningen av principerna för tjänsteutbudet inom social- och hälsovården enligt propositionsutkastet några utmaningar? Om ja, vilka slags utmaningar och hur anser ni att de kan lösas?

Ja, vi ser flera utmaningar med tillämpningen av principerna för tjänsteutbudet inom social- och hälsovården, vilket även har framkommit i våra tidigare svar.

Lagberedningen av tjänsteprinciperna behöver mera tid. Enligt FDUV bör man först prioritera utvecklingen av kunskapsbasen och strukturerna inom socialvården.

FDUV anser även att det är viktigt att principerna för tjänsteutbudet har ett brett samhälleligt stöd och att det förs en öppen diskussion om deras konsekvenser. Även utsatta grupper måste få sin röst hörd i processen, vilket bland annat kräver tätare samarbete med funktionshinderorganisationerna.

Övriga synpunkter eller förslag till preciseringar?

-

Tallberg-Hahtela Annette
FDUV

Westerlund Vanessa
FDUV